

دانشگاه پیام نور

فلسفه اخلاق

(رشته معارف اسلامی)

www.ketab.ir

امیر خواص اکبر حسینی قلعه بهمن احمد دبیری

احمد حسین شریفی علی پاکپور

با همکاری محمد تقی اسلامی

عنوان و نام پدید آور	فلسفه اخلاق / مولفین: امیر خواص ... [و دیگران]: با همکاری محمدتقی اسلامی.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	دوازده، ۱۵۵ ص.
فروست	دانشگاه پیام نور: ۱۸۹۳. گروه معارف اسلامی: ۱/۱۳.
شابک	9 - 938 - 387 - 964 - 978
وضعیت فهرست نویسی	فیا.
یادداشت	مولفین: امیر خواص، اکبر حسینی قلعه بهمن، احمد دبیری، احمد حسین شریفی، علی پاکپور.
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	اخلاق - فلسفه
موضوع	اخلاق اسلامی - فلسفه
شناسه افزوده	خواص، امیر، ۱۳۴۴ -
شناسه افزوده	اسلامی، محمد تقی، ۱۳۴۸ -
شناسه افزوده	دانشگاه پیام نور.
رده بندی کنگره	BJ۳۷/۵۷۴۶ ۱۳۹۱
رده بندی دیویی	۱۷۰
شماره کتابشناسی ملی	۲۸۷۰۰۵۷

دانشگاه پیام نور

فلسفه اخلاق

مؤلفان: امیر خواص - اکبر حسینی قلعه بهمن - احمد دبیری

احمد حسین شریفی - علی پاکپور

با همکاری محمدتقی اسلامی

ویراستاران: علیرضا مصدقی - محمدرضا مستیان

تهیه و تولید: مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه پیام نور

شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ چاپ: چاپ اول بهمن ۱۳۹۱

شابک: ۹ - ۹۳۸ - ۳۸۷ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 387 - 938 - 9

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی‌های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق نشر اعم از چاپی، الکترونیکی، تصویری، صوتی و اینترنتی برای دانشگاه پیام نور محفوظ است)

قیمت: ۳۴۰۰۰ ریال

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار ناشر

کتاب‌های دانشگاه پیام نور حسب مورد و با توجه به شرایط مختلف یک درس در یک یا چند رشته دانشگاهی، به صورت کتاب درسی، متن آزمایشگاهی، فرادرسی، و کمک‌درسی چاپ می‌شوند.

کتاب درسی ثمره کوشش‌های علمی صاحب اثر است که براساس نیازهای درسی دانشجویان و سرفصل‌های مصوب تهیه و پس از داوری علمی، طراحی آموزشی، و ویرایش علمی در گردهای علمی و آموزشی، به چاپ می‌رسد. پس از چاپ ویرایش اول اثر، با نظرخواهی‌ها و داوری علمی مجدد و با دریافت نظرهای اصلاحی و متناسب با پیشرفت علوم و فناوری، صاحب اثر در کتاب تجدیدنظر می‌کند و ویرایش جدید کتاب با اعمال ویرایش زبانی و صورتی جدید چاپ می‌شود.

متن آزمایشگاهی (م) راهنمایی است که دانشجویان با استفاده از آن و کمک استاد، کارهای عملی و آزمایشگاهی را انجام می‌دهند.

کتاب‌های فرادرسی (ف) و کمک‌درسی (ک) به منظور علمی‌تر کردن منابع درسی دانشگاهی تهیه و بر روی لوح فشرده تکثیر می‌شوند و یا در وبگاه دانشگاه قرار می‌گیرند.

مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی

فهرست مطالب

یازده

پیشگفتار

۱	فصل اول: کلیات
۱	هدف‌های رفتاری
۱	مقدمه
۲	۱. مفهوم‌شناسی واژه اخلاق
۳	تفاوت اخلاق و تربیت
۳	۲. علم اخلاق
۴	۳. انواع پژوهش‌های اخلاقی
۴	۳-۱. پژوهش توصیفی (اخلاق توصیفی)
۴	تفاوت دو اصطلاح
۵	۳-۲. پژوهش هنجاری (اخلاق هنجاری)
۷	۳-۳. فرا اخلاق
۹	۴. تعریف و قلمرو فلسفه اخلاق
۹	۵. مسائل فلسفه اخلاق
۱۰	اهمیت و ضرورت فلسفه اخلاق
۱۱	پیشینه فلسفه اخلاق
۱۵	خودآزمایی
۱۶	آزمون پاسخ‌نگاری
۱۶	برای پژوهش
۱۶	منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۷	فصل دوم: واقع‌گرایی اخلاقی
۱۷	هدف‌های رفتاری
۱۷	مقدمه
۱۸	بنابراین
۱۹	۱. واقع‌گرایی در مفاهیم اخلاقی
۱۹	۱-۱ تعریف «مفهوم» و «مصادق»

۲۰	۲-۱ اقسام مفاهیم
۲۲	۳-۱ مفاهیم اخلاقی
۲۳	خود را بیازماییم
۲۴	خود را بیازماییم
۲۴	۴-۱ دیدگاه‌های مختلف درباره مفاهیم اخلاقی
۲۴	با هم بیندیشیم
۲۶	یادسپاری
۲۷	خود را بیازماییم
۲۷	۵-۱ اصیت مفاهیم الزامی
۲۹	خود را بیازماییم
۳۰	یادسپاری
۳۰	جمع‌بندی
۳۰	۲. واقع‌گرایی در گزاره‌های اخلاقی
۳۱	۳. پیامدهای غیرواقع‌گرایی در عرصه اخلاق
۳۲	با هم بیندیشیم
۳۴	خودآزمایی
۳۴	آزمون پاسخ‌نگاری
۳۵	برای پژوهش
۳۵	منابعی برای مطالعه بیشتر
۳۷	فصل سوم: معیار ارزش اخلاقی
۳۷	هدف‌های رفتاری
۳۷	مقدمه
۳۸	لازم است بدانید
۳۸	با هم بیندیشیم
۳۹	۱. دیدگاه‌های نتیجه‌گرا
۳۹	۱-۱ لذت شخصی
۴۰	یادسپاری
۴۱	نقد و بررسی
۴۴	با هم بیندیشیم
۴۵	۲-۱ سود عمومی
۴۷	نقد و بررسی
۴۸	۲. نظریه‌های وظیفه‌گروانه
۴۸	۲-۱ اراده الهی
۵۰	با هم بیندیشیم
۵۰	نقد و بررسی

۵۲	۲-۲ مطابق با قانون عمل
۵۴	بادسپاری
۵۶	با هم بیندیشیم
۵۶	نقد و بررسی
۵۷	۳. دیدگاه صحیح در معیار ارزش
۵۷	۱-۳ حسن و قبح ذاتی و عقلی
۵۸	۲-۳ ملاک تشخیص کمال مطلوب
۵۹	۱-۲-۳ معیار تشخیص خوبی و بدی
۶۱	۲-۳ حسن فعلی و فاعلی
۶۳	۳-۱-۳ دامن سایر ملاک‌ها در پرتو قرب الهی
۶۶	خودآزمایی
۶۸	آزمون پاسخ نگاری
۶۸	برای پژوهش
۶۸	منابعی برای مطالعه بیشتر
۶۹	فصل چهارم: نسبت و اطلاق در اخلاق
۶۹	هدف‌های رفتاری
۶۹	مقدمه
۷۰	۱. تعیین موضوع اصلی بحث
۷۰	۱-۱. منظور از مطلق گرایی
۷۱	۲-۱. منظور از نسبی گرایی
۷۱	۳-۱. تعیین معنای مورد نظر
۷۲	۲. دفاع از مطلق گرایی
۷۳	۳. نقد مطلق گرایی کانتی
۷۴	۱-۳. ارائه نکردن راه حل برای موارد تعارض وظایف
۷۴	۲-۳. مخالفت با عقل و فطرت انسانی
۷۵	۴. ادله نسبی گرایان
۷۵	۱-۴. استدلال از راه وجود اختلافات اخلاقی (نسبی گرایی توصیفی)
۷۶	نقد و بررسی
۷۶	الف) فراگیر نبودن اختلافات اخلاقی
۷۶	ب) بنیادی نبودن اختلافات اخلاقی
۷۷	ج) منافات نداشتن با مطلق گرایی مورد نظر
۷۷	د) نبود ارتباط میان وجود اختلافات اخلاقی و نسبی بودن اخلاق
۷۸	منشأ اختلافات اخلاقی و راه حل آنها
۷۸	۲-۴. استدلال از راه انشایی دانستن احکام اخلاقی
۷۹	نقد و بررسی

۷۹	انواع نسبیت اخلاقی
۷۹	۱. نسبیت توصیفی
۷۹	۲. نسبیت هنجاری
۸۰	۳. نسبیت فرا اخلاقی
۸۰	۵. پیامدهای پذیرش نسبیت گرایی
۸۲	خودآزمایی
۸۳	آزمون پاسخ نگاری
۸۴	برای پژوهش
۸۴	منابعی برای مطالعه بیشتر
۸۵	فصل پنجم: مسئولیت اخلاقی
۸۵	هدف‌های رفتاری
۸۵	مقدمه
۸۶	۱. اهمیت مبحث مسئولیت
۸۷	یادسپاری
۸۸	۲. معنای مسئولیت
۸۹	یادسپاری
۹۰	۳. انواع مسئولیت
۹۰	۳-۱ مسئولیت فردی (شخصی)
۹۰	۳-۲ مسئولیت گروهی
۹۱	یادسپاری
۹۱	۴. تعریف مسئولیت اخلاقی
۹۳	با هم ببانددشیم
۹۴	یادسپاری
۹۵	۵. شرایط مسئولیت اخلاقی
۹۶	۵-۱ آگاهی (علم) یا امکان تحصیل آن
۹۶	۵-۲ قدرت یا امکان تحصیل آن
۹۷	۵-۳ آزادی اختیار
۹۷	یکم. معانی و کاربردهای اختیار
۹۷	الف) اختیار به معنای نبود اکراه
۹۹	ب) اختیار به معنای نبود اضطراب
۹۹	یادسپاری
۱۰۰	ج) اختیار به معنای قصد و تعمد
۱۰۰	یادسپاری
۱۰۱	دوم: شبهات پیرامون اختیار انسان
۱۰۱	الف) جبر فلسفی

۱۰۱	ب) جبر اجتماعی
۱۰۲	ج) جبر زیستی
۱۰۴	د) جبر کلامی
۱۰۴	۶. قلمرو مسئولیت اخلاقی
۱۰۵	بررسی کنید:
۱۰۶	۱-۶ مسئولیت در برابر خدا
۱۰۶	۲-۶ در برابر خود
۱۰۷	۳-۶ در برابر دیگران
۱۰۷	تحقیق کنید
۱۰۷	۴-۶ در برابر سایر موجودات
۱۰۸	۷. مراتب مسئولیت اخلاقی
۱۰۹	۱-۷ عوامل مؤثر در مسئولیت اخلاقی
۱۰۹	الف) مقدار اختیار و قدرت انسان
۱۱۰	ب) میزان ادله‌ی انسان
۱۱۲	۲-۷ عوامل تعیین‌کننده مراتب مسئولیت اخلاقی در آیات و روایات
۱۱۲	یکم. تکرار عمل ناپسند و اصرار بر آن
۱۱۳	دوم. کوچک‌پنداشتن عمل ناپسند
۱۱۳	سوم. آشکارا بدی کردن (گناه علی)
۱۱۳	چهارم. خشنودی از گناه
۱۱۴	پنجم. انجام زشتی و تظاهر به نیکی
۱۱۴	بررسی کنید
۱۱۵	ششم. مسئولیت‌پذیری
۱۱۶	برای مطالعه بیشتر
۱۱۷	بررسی کنید
۱۱۸	خودآزمایی ۵
۱۱۹	آزمون پاسخ‌نگاری
۱۱۹	برای پژوهش
۱۱۹	منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۲۱	فصل ششم: دین و اخلاق
۱۲۱	هدف‌های رفتاری
۱۲۱	مقدمه
۱۲۲	۱. بیان دیدگاه‌ها
۱۲۲	۱-۱ دیدگاه تباین
۱۲۵	نقد و بررسی
۱۲۵	یک. نادرستی مسیحیت یا دین

۱۲۶	دو. قلمرو دین
۱۲۶	سه. رابطه عقل و ایمان
۱۲۷	۱-۲ دیدگاه اتحاد (نظریه امر الهی)
۱۲۹	۱-۲-۱ مدعای مدافعان نظریه امر الهی
۱۳۰	۲-۲-۱ بررسی ادله نظریه امر الهی
۱۳۰	یک. «مالک مطلق» بودن خداوند
۱۳۰	نقد و بررسی
۱۳۱	دو. قبیح نبودن تکلیف به «مالایطاق»
۱۳۲	نقد استدلال فوق
۱۳۳	سه. فعل فاعل مضطر قبیح نیست
۱۳۳	نقد استدلال فوق
۱۳۴	چهار. اثبات نظریه امرالهی از راه نسخ شرایع
۱۳۵	نقد استدلال فوق
۱۳۶	۱-۳ دیدگاه مورد قبول
۱۳۸	۲. نیازمندی‌های دین به اخلاق
۱۳۸	۱-۲. اخلاق و خداشناسی
۱۳۹	۲-۲. اخلاق و خداپرستی
۱۳۹	۳-۲. اخلاق و هدف دین
۱۴۰	۴-۲. اخلاق و تبلیغ دین
۱۴۰	۳. وابستگی‌های اخلاق به دین
۱۴۱	۱-۳. تعریف مفاهیم اخلاقی
۱۴۱	۲-۳. تعیین مصداق ارزش‌های اخلاقی
۱۴۲	۳-۳. تعیین هدف ارزش‌های اخلاقی
۱۴۲	۴-۳. ضمانت اجرایی ارزش‌های اخلاقی
۱۴۴	خودآزمایی
۱۴۵	آزمون پاسخ‌نگاری
۱۴۵	برای پژوهش
۱۴۵	منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۴۷	پاسخنامه خودآزمایی‌ها
۱۴۹	منابع فارسی
۱۵۳	منابع عربی
۱۵۵	منابع انگلیسی

پیشگفتار

فلسفه اخلاق به عنوان رشته‌ای مستقل از فلسفه و اخلاق در طلیعه قرن بیستم (۱۹۰۳ میلادی) با کتاب مبانی اخلاق (Principia Ethica)، جرج ادوارد مور (۱۸۷۳ - ۱۹۵۹)^۱ به جامعه علمی جهان معرفی شد. مسائل این علم گرچه به لحاظ تاریخی متأخر از علم اخلاق است، به لحاظ منطقی مقدم بر آن است. زیرا فلسفه اخلاق، زیربنای علم اخلاق بوده، با دقت در مسائل آن به آسانی به دست می‌آید که بدون داشتن موضعی مبتنی بر تأمل و دقت در مسائل فلسفه اخلاق نمی‌توان علم اخلاقی معتبر و بدون تعارض داشت.

این علم در فرهنگ اسلامی با اینکه از دیرباز به صورت پراکنده و در ضمن مباحث فلسفی، اخلاقی، کلامی و علم اصول مطرح بوده، بنا به دلایل مختلف به صورت مستقل و شایسته مورد توجه قرار نگرفته است. این در حالی است که امروز سیل بی‌امان ترجمه و آثار مکاتب اخلاقی غرب و لزوم دفاع منطقی از مبانی اخلاقی اسلام، توجه ویژه به این شاخه از علم را بیش از پیش ضروری می‌نماید. کتاب حاضر که در صدد تبیین ساده مهم‌ترین مسائل مطرح در حوزه فلسفه اخلاق است با استفاده از نظرات اندیشمندان مسلمان سعی دارد دورنمایی از نظام اخلاقی اسلام را ارائه نموده، با روش عقلی از آن دفاع نماید. این اثر که ثمره یک کار گروهی است به صورت زیر به انجام رسیده است:

1. G.E.moore.

۱. تدوین هریک از فصول کتاب به قرار زیر بوده است فصل اول: امیر خواص، فصل دوم: سیداکبر حسینی، فصل سوم: احمد دبیری، فصل چهارم و ششم: احمدحسین شریفی، فصل پنجم: علی پاکپور.

۲. فصول تدوین یافته در جلسات گروهی مورد بررسی و اصلاح قرار گرفت.

۳. یکسان سازی و هماهنگی بین فصول به همت محمدتقی اسلامی انجام گرفته است.

مرکز برنامه ریزی و تدوین کتب درسی ضمن سپاس و قدردانی از گروه نویسندگان و همه کسانی که در نقش راهنما و همکار در به ثمر رسیدن این کتاب ما را یاری نمودند، امیدوار است که از دیدگاه ها و پیشنهادهای صاحب نظران، استادان و دانشجویان عزیز، در رفع کاستی های متن بهره مند گردد.

مرکز برنامه ریزی و تدوین کتب درسی